

Evolutie van de sociale situatie in België: **stabiliteit en divergentie**

Actualisering op basis van EU-SILC 2014

WORKING PAPER

**Oktober
2015**

WORKING PAPER

Evolutie van de sociale situatie in België: stabiliteit en divergentie

Actualisering op basis van EU-SILC 2014

Oktober 2015

Inhoudstafel

1 Inleiding	4
2 Globale stabiliteit...	5
2.1 Het mediaan beschikbaar gezinsinkomen	5
2.2 Armoede of sociale uitsluiting	5
2.3 Werkzaamheid en werkloosheid	6
2.4 Inkomensongelijkheid	7
3 ... resultaat van uiteenlopende ontwikkelingen	8
3.1 Daling van het armoederisico onder ouderen	8
3.2 Divergentie onder de bevolking op actieve leeftijd	9
3.2.1 Armoederisico naar onderwijsniveau	9
3.2.2 Armoederisico naar woonsituatie	10
3.2.3 Toegang tot de arbeidsmarkt en toereikendheid van sociale uitkeringen	11
4 Samenvatting en conclusie	14
ANNEX A	16
ANNEX B	17

1 | Inleiding

De FOD Sociale Zekerheid monitort de evolutie van de sociale situatie en de sociale bescherming op basis van de Europese Sociale Indicatoren. Een uitgebreide analyse¹ werd uitgevoerd tijdens de winter-lente, ter ondersteuning van de monitoring van de Europa 2020 doelstelling inzake de vermindering van het aantal personen in een situatie van armoede of sociale uitsluiting met 380.000 personen tegen 2020. Deze monitoring gebeurt in het kader van het Nationaal Hervormingsprogramma, dat eind april aan de Europese Commissie werd gezonden. Als gevolg van de inspanningen van Eurostat, het Europees Statistisch bureau, en *Statistics Belgium* om de productie van statistieken te versnellen, zijn nieuwe gegevens sneller beschikbaar gekomen dan andere jaren. Om een aantal belangrijke nieuwe cijfers beschikbaar te maken voor beleidsmakers en het bredere publiek worden in deze nota enkele van de analyses uit de eerdere analyse geactualiseerd op basis van de nieuwe EU-SILC 2014² gegevens.

De update gebeurt op basis van de gegevens die beschikbaar zijn op de Eurostat website en op basis van complementaire data die beschikbaar werden gesteld door de Algemene Directie Statistiek van de FOD Economie.

De focus van deze nota ligt op de evolutie van de situatie in België en op de verificatie of de nieuwe EU-SILC 2014 data de trends die eerder werden vastgesteld bevestigen dan wel ombuigen.

De sociale indicatoren zijn hoofdzakelijk gebaseerd op gegevens die afkomstig zijn van een steekproef uit de bevolking. De EU-SILC enquête is de belangrijkste bron voor alle indicatoren rond inkomen, armoede en deprivatie. Bij het interpreteren van deze gegevens moet een statistische foutenmarge in rekening worden gebracht. Voor indicatoren die berekend voor een kleinere subpopulatie is deze foutenmarge groter.

Sommige populatiegroepen zijn niet vertegenwoordigd in het steekproefkader. De situatie van deze groepen wordt bijgevolg niet gereflecteerd in de indicatoren. Het betreft voornamelijk: personen in collectieve huishoudens, thuislozen en personen zonder geldige verblijfsvergunning.

---

¹ <http://www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/nieuws-publicaties/20150505-rapport.pdf>

² EU-SILC is een Europees geharmoniseerde enquête betreffende inkomen en leefomstandigheden van de bevolking. EU-SILC 2014 gegevens zijn beschikbaar sinds Augustus 2015.

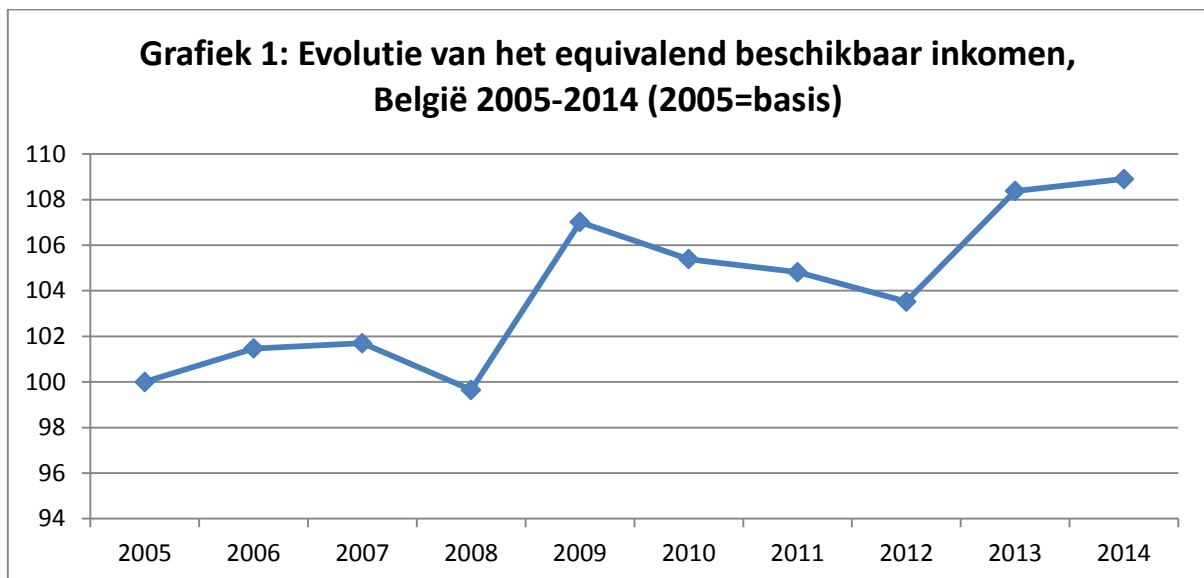
2 | Globale stabiliteit...

In dit eerste deel van de analyse worden enkele sleutelindicatoren voor de volledige populatie overlopen.

2.1 Het mediaan beschikbaar gezinsinkomen

Het equivalent beschikbaar inkomen bedroeg in België in 2013 (EU-SILC 2014) 21.705 euro (tegen 21.483 euro. De armoedegrens (60% van hiervan) bedroeg 13.023 euro voor een alleenstaande

Onderstaande grafiek geeft de reële evolutie weer van het mediaan inkomen sinds 2005. Hieruit blijkt dat de stijging over deze periode beperkt bleef tot gemiddeld ongeveer 1% per jaar. Deze beperkte evolutie staat in contrast met de evolutie in sommige andere EU-landen. Zo steeg het mediaan inkomen sterk in sommige Oost-Europese landen en daalde het significant in enkele Zuid-Europese landen.

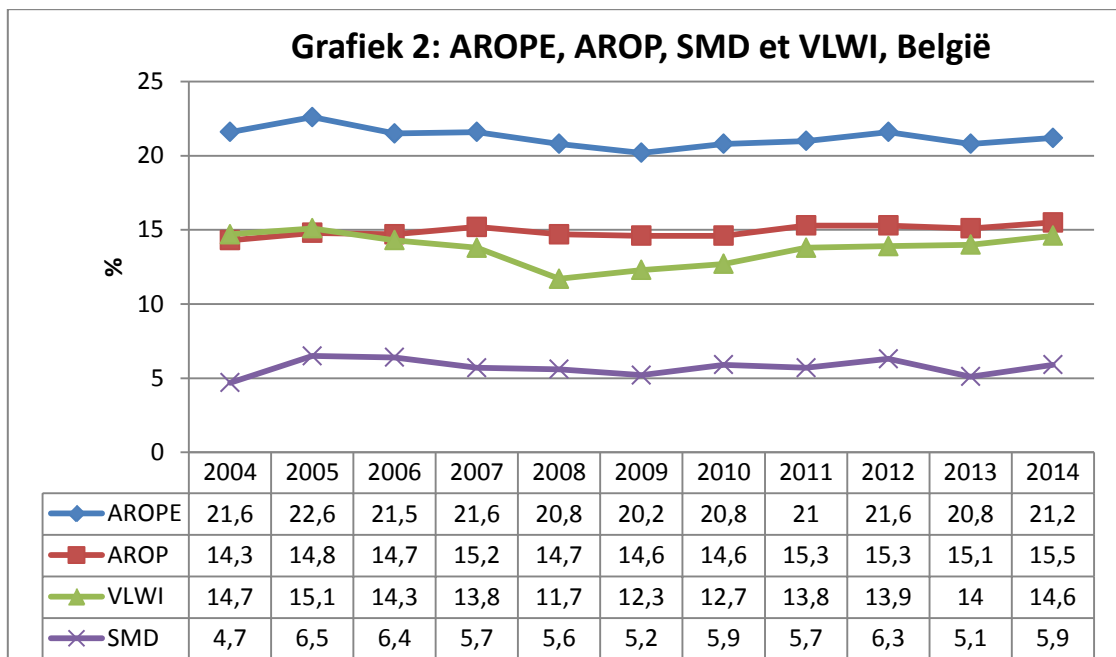

Source : EUROSTAT, SPF sécurité sociale

2.2 Armoede of sociale uitsluiting

Onderstaande grafiek toont de evolutie 2004-2014 van de indicator die het risico op armoede of sociale uitsluiting weergeeft (ARPE - *at-risk-of-poverty or social exclusion*), die is gebaseerd op drie onderliggende indicatoren: het armoederisico (AROP - *At-risk-of-poverty rate*), de ernstige materiële deprivatiegraad (SMD - *Severe Material Deprivation*) en de zeer lage werkintensiteitsgraad (VLWI -

Very low workintensity)³. Op deze, samengestelde, indicator is de Europa 2020 doelstelling inzake de reductie van het aantal personen in armoede of sociale uitsluiting gebaseerd. De lichte fluctuaties die deze indicator weergeeft zijn niet statistisch significant⁴. Ook de onderliggende indicatoren inzake het armoederisico (AROP) en ernstige materiële deprivatie (SMD) blijven eerder stabiel. Enkel de indicator inzake de zeer lage werkintensiteit vertoont een iets meer uitgesproken, sinds 2008 stijgende, evolutie.

Source : EU-SICL, EUROSTAT

2.3 Werkzaamheid en werkloosheid

De situatie op de arbeidsmarkt blijft voor de totale bevolking stabiel. De werkzaamheidsgraad is tijdens de afgelopen jaren relatief constant gebleven, weze het op een niveau onder het Europees gemiddelde (67,3% tegenover 69,2% voor EU28 in 2014).

3 AROP: een persoon is arm wanneer het inkomen van het huishouden lager is dan 60% van het mediaan equivalent beschikbaar gezinsinkomen.

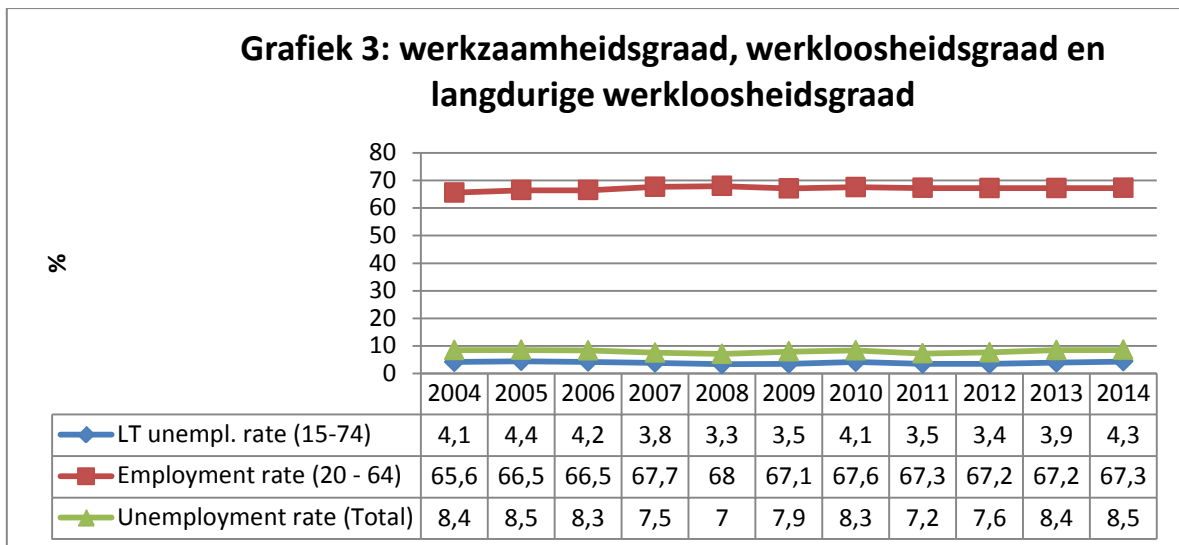
SMD: Een persoon is ernstig materieel gedepriveerd indien deze persoon in een huishouden leeft dat geconfronteerd wordt met tenminste 4 van een set van 9 problemen: geconfronteerd zijn met achterstallige terugbetalingen, het niet kunnen veroorloven van 1 week vakantie weg van huis per jaar, het zich niet kunnen veroorloven van een maaltijd met vlees/vis/kip om de andere dag, het zich niet kunnen veroorloven van een onverwachte uitgave ter waarde van de armoedegrens (ongeveer 1000 €), de woning niet adequaat kunnen verwarmen, geen wasmachine, TV, telefoon, auto kunnen veroorloven.

VLWI: een persoon leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit indien het feitelijk aantal gewerkte maanden in het huishouden lager is dan 20% van het maximaal mogelijk aantal gewerkte maanden door alle volwassen huishoudleden (studenten uitgesloten).

⁴ Toch te noteren dat in 2014, de 3 onderliggende indicatoren tegelijkertijd toenemen (voor het eerste keer sinds 2004-2005).

Alhoewel de werkloosheidsgraad tussen 2011 en 2014 is toegenomen van 7,2% tot 8,5%, kunnen over de volledige periode sinds 2004 geen grote op- of neerwaartse trends worden vastgesteld. Hetzelfde geldt voor de langdurige werkloosheid.

Source : Labour Force Survey, EUROSTAT

2.4 Inkomensongelijkheid

De inter-quintiel ratio (S80/S20) geeft de verhouding weer van het totaal inkomen van de hoogste 20% inkomens en de laagste 20% inkomens. Deze verhouding kende enkel lichte fluctuaties sinds 2004. De GINI coëfficiënt meet eveneens de inkomensongelijkheid. Hij wordt uitgedrukt in een cijfer tussen 0 en 100, waarbij 0 gelijk staat voor volledige gelijkheid (alle inkomens gelijk) en 100 voor totale ongelijkheid (alle inkomen bij 1 persoon geconcentreerd). Ook deze indicator kent geen sterke wijzigingen. In verhouding met de jaren 2005-2006 kan er zelfs een lichte daling worden vastgesteld.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
S80/S20	3.9	4	4.2	3.9	4.1	3.9	3.9	3.9	4	3.8	3.8
Gini	26.1	28	27.8	26.3	27.5	26.4	26.6	26.3	26.5	25.9	25.9

Source : EU-SILC, EUROSTAT

Als conclusie van dit eerste deel kan gesteld worden dat een hele reeks van indicatoren er op wijzen dat er op het niveau van de populatie sprake is van een grote mate van stabiliteit op sociaal-economisch vlak. Dit geldt zowel voor de situatie op de arbeidsmarkt, als wat betreft de ontwikkeling van het mediaan inkomen, het armoederisico en de inkomensongelijkheid.

3 | ... resultaat van uiteenlopende ontwikkelingen

In dit deel wordt de evolutie van sociale en arbeidsmarktindicatoren bekeken voor enkele belangrijke subgroepen. Hieruit zal blijken dat onder de stabiliteit die we vaststellen op basis van een analyse voor de totale bevolking, sterke en uiteenlopende verschuivingen zijn opgetreden.

3.1 Daling van het armoederisico onder ouderen

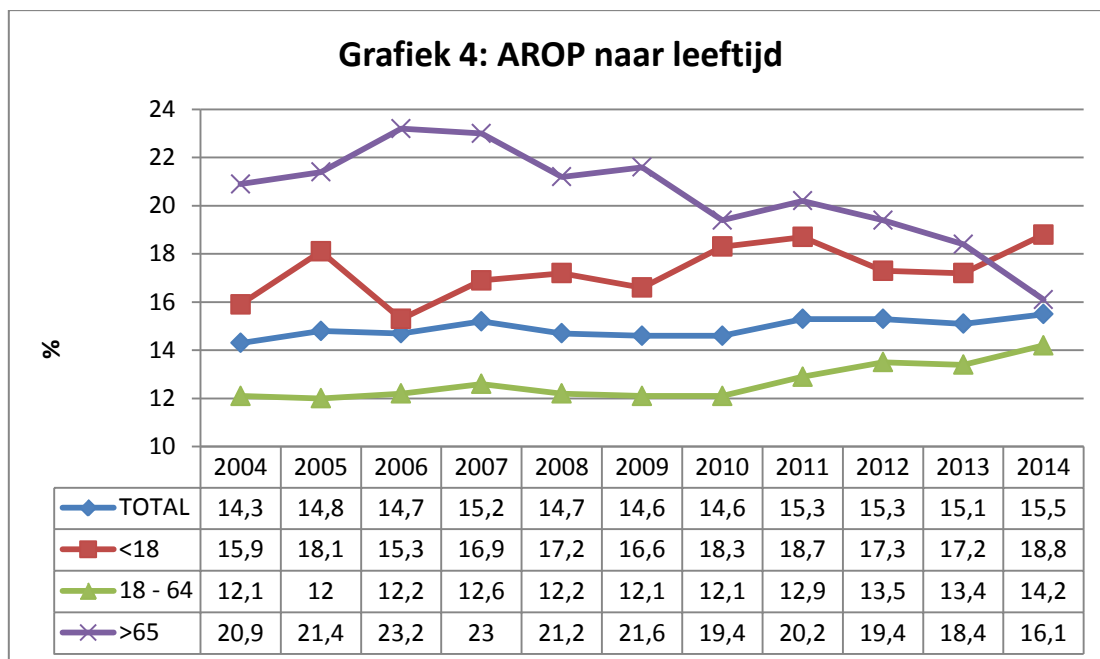
Wanneer de evolutie van het armoederisico wordt uitgesplitst naar de drie grote leeftijdscategorieën, jongeren, personen op actieve leeftijd en ouderen, valt onmiddellijk de sterke en sinds 2006 continue daling op onder ouderen. Tussen 2006 en 2014 daalde het armoederisico onder ouderen van 23% tot 16%. Deze daling heeft het armoederisico onder ouderen teruggebracht tot ongeveer het algemene armoederisico voor de totale bevolking (15%).

Alhoewel hiermee uiteraard de problematiek van armoede onder ouderen niet is opgelost betekent deze evolutie vanuit historisch perspectief toch een belangrijke omwenteling. Historische lagen armoederisico's voor ouderen immers ver boven het algemene percentage. Met deze daling volgt België de trend in andere landen.

De daling van het armoederisico onder ouderen betekent ook niet dat de ouderen er globaal als groep op vooruitgegaan zijn ten opzichte van andere leeftijdsgroepen. Andere indicatoren die het mediaan inkomen van ouderen vergelijken met het mediaan inkomen van niet-ouderen en indicatoren die het mediaan pensioeninkomen vergelijken met het mediaan arbeidsinkomen⁵, zijn eerder stabiel gebleven en vertonen pas de laatste jaren een zeer lichte verhoging. Alhoewel dit zou moeten bevestigd worden door verdere analyse, lijken deze vaststellingen er op te wijzen dat vooral de positie van de laagste inkomens onder ouderen er op vooruitgegaan zijn.

---

5 Zie : <http://socialsecurity.fgov.be/docs/nl/nieuws-publicaties/20150505-rapport.pdf>

Source : EU-SILC, EUROSTAT

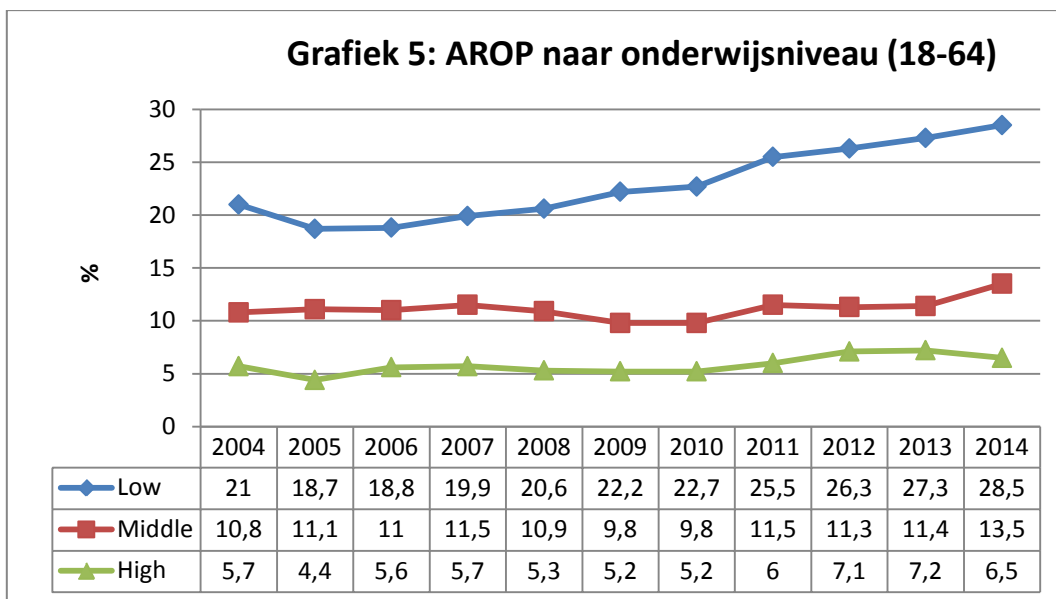
3.2 Divergentie onder de bevolking op actieve leeftijd

Bij de grafiek die het armoederisico opsplijst naar leeftijd in de vorige paragraaf hebben we de aandacht uitsluitend gevestigd op de opmerkelijke evolutie onder ouderen. Alhoewel duidelijk minder uitgesproken en meer recent, valt echter ook de tegenovergestelde evolutie onder de groep op actieve leeftijd op. Na een periode van een stabiel armoederisico van rond 12%, stijgt dit vanaf 2010 tot 14% in 2014 (grafiek 4). In dit deel wordt getoond dat deze toename van het armoederisico zich situeert bij een specifiek segment van deze bevolkingsgroep, nl. bij die categorieën die ook voorheen reeds een zwakkere sociale positie hadden.

3.2.1 Armoederisico naar onderwijsniveau

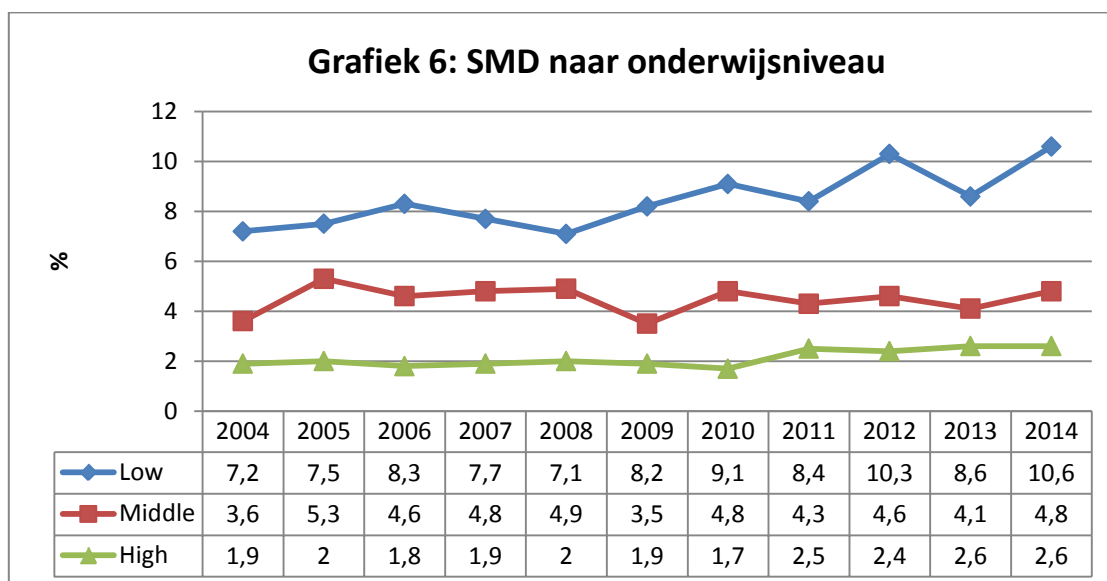
Onder invloed van processen als globalisering en technologische ontwikkeling wordt het opleidingsniveau reeds geruime tijd gezien als een belangrijke factor voor maatschappelijke integratie. Een analyse van het armoederisico naar opleidingsniveau lijkt er op te wijzen dat het belang van het opleidingsniveau gedurende de laatste 10 jaar inderdaad in belangrijke mate is toegenomen op het vlak van de verdeling van armoederisico, materiële deprivatie, en globaal van de kansen op maatschappelijke integratie.

Uit grafiek 5 blijkt dat het verschil in armoederisico tussen personen met een laag opleidingsniveau en personen met een midden of hoger opleidingsniveau sterk is toegenomen sinds 2006. Dit is uitsluitend te wijten aan een sterke toename van het armoederisico onder eerstvermelde groep: onder personen met een laag opleidingsniveau neemt het armoederisico tussen 2005 en 2014 toe met 10 procentpunten (van 18,7% tot 28,5%). Voor de andere opleidingsniveau's blijft het armoederisico min of meer stabiel (al vertoont de meest recente evolutie 2013-2014 ook een toename voor personen met een middelmatig opleidingsniveau).

Source : EU-SILC, EUROSTAT

Wanneer gekeken wordt naar deprivatie in plaats van inkomen, kan eenzelfde vaststelling worden gedaan. Het aantal personen in een situatie van ernstige materiële deprivatie stijgt onder personen met een lage opleiding van 7,2% in 2004 tot 10,6% in 2014, terwijl de ernstige materiële deprivatie onder hogere opleidingsniveaus ongeveer constant bleef (grafiek 6).

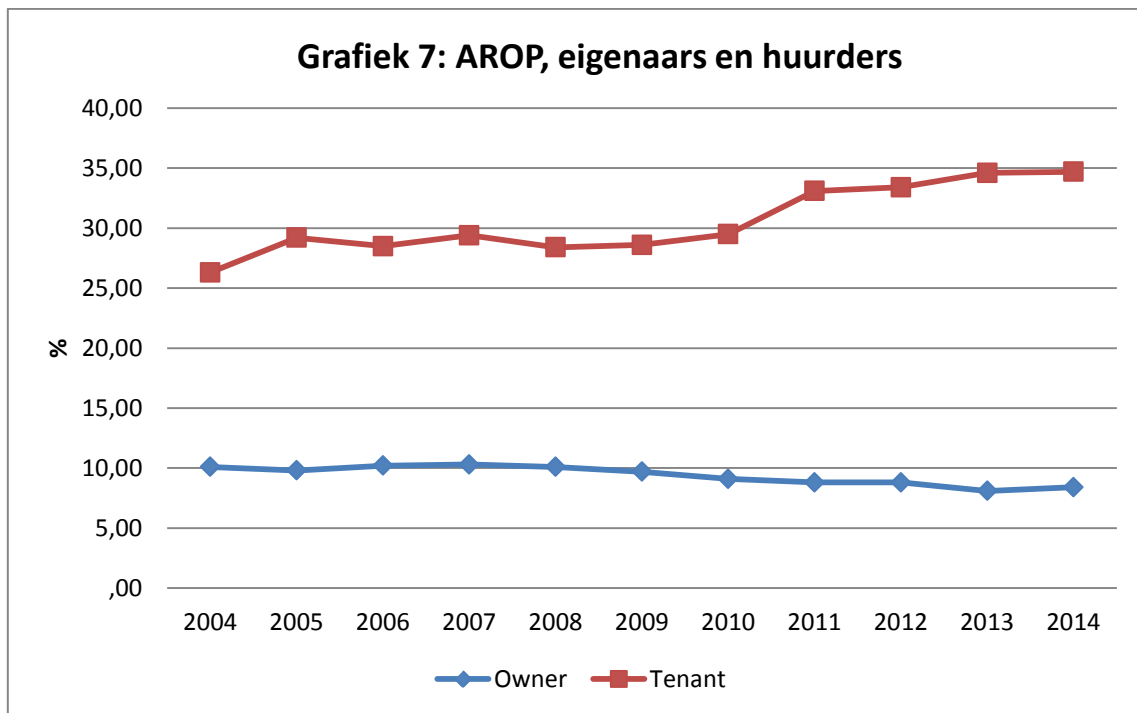

Source : EU-SILC, EUROSTAT

3.2.2 Armoederisico naar woonsituatie

Een verdere aanduiding van de wijze waarop de toename van het armoederisico onder de bevolking op actieve leeftijd geconcentreerd is bij specifieke bevolkingsgroepen wordt bekomen door de evolutie uit te splitsen naar de woonsituatie. Hieruit blijkt dat de toename van het armoederisico zich uitsluitend heeft gesitueerd onder huurders, terwijl het armoederisico onder eigenaars zelfs licht afnam (grafiek 7). Uit onderzoek is geweten dat huurders een zwakker sociaal profiel hebben dan

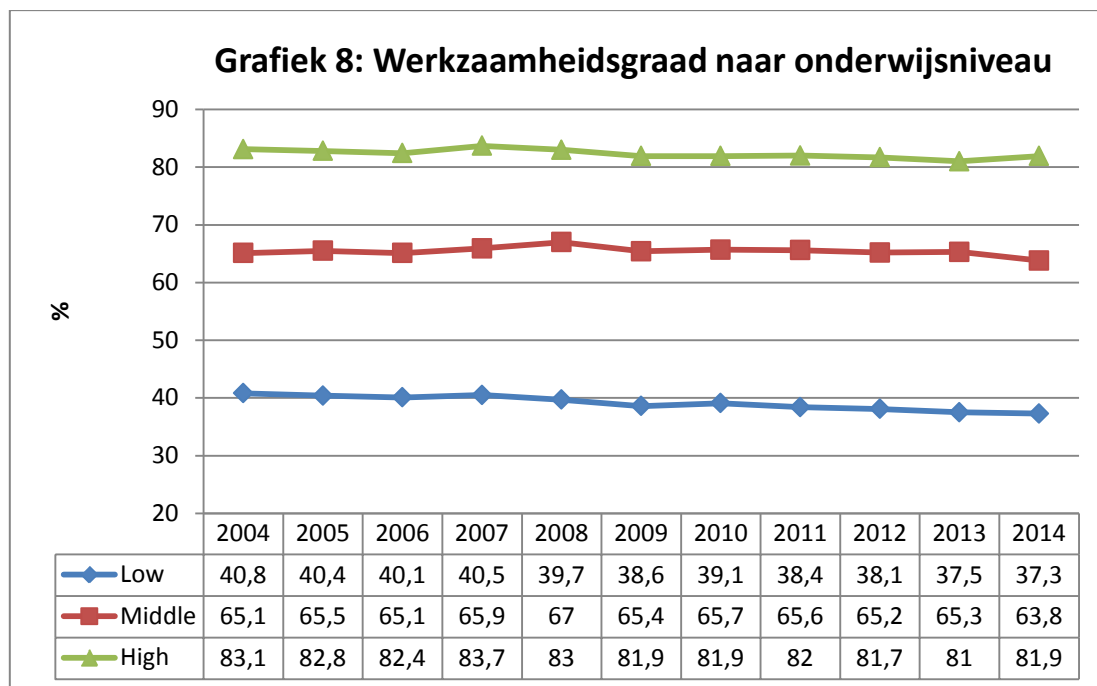
eigenaars. Een toenemend aantal personen combineert bijgevolg een ontoereikend inkomen met huurbetalingen.

Source : EU-SILC, EUROSTAT

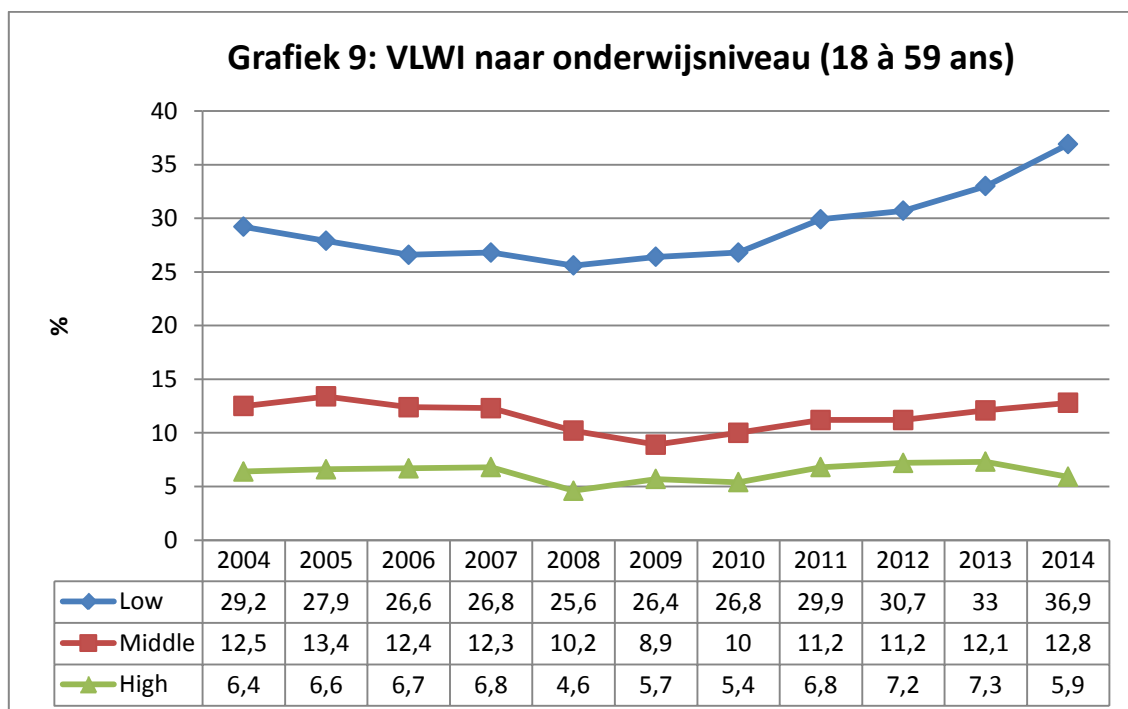
3.2.3 Toegang tot de arbeidsmarkt en toereikendheid van sociale uitkeringen

Toegang tot de arbeidsmarkt is uiteraard een belangrijke voorwaarde voor het verwerven van een adequaat inkomen. Uit grafiek 3 bleek reeds dat de globale werkzaamheidsgraad de afgelopen jaren zeer stabiel is gebleven, ondanks de crisisperiode. Wanneer er ook hier een uitsplitsing gemaakt wordt van de evolutie naar opleidingsniveau, kan eenzelfde vaststelling worden gedaan als voor het armoederisico. Er kan een daling van de werkzaamheidsgraad vastgesteld worden onder personen met een laag opleidingsniveau. Het betreft een lichte daling, van 39,7% tot 37,3% tussen 2008 en 2014, toch moet zij als significant worden beschouwd omdat (1) ze contrasteert met de evolutie voor de andere opleidingsniveaus en (2) het precies op de werkzaamheidsgraad van laaggeschoolden is dat België zwak scoort in vergelijking met andere Europese landen. Bovendien leren de trimestriële gegevens, die toelaten om de meer actuele situatie na te gaan, dat deze tendens zich verder doorzet in 2015 (zie annex A). Deze daling van de werkzaamheidsgraad voor laaggeschoolden tekent zich vooral af in Vlaanderen en Wallonië (zie annex B).

Source : Labour Force Survey, EUROSTAT

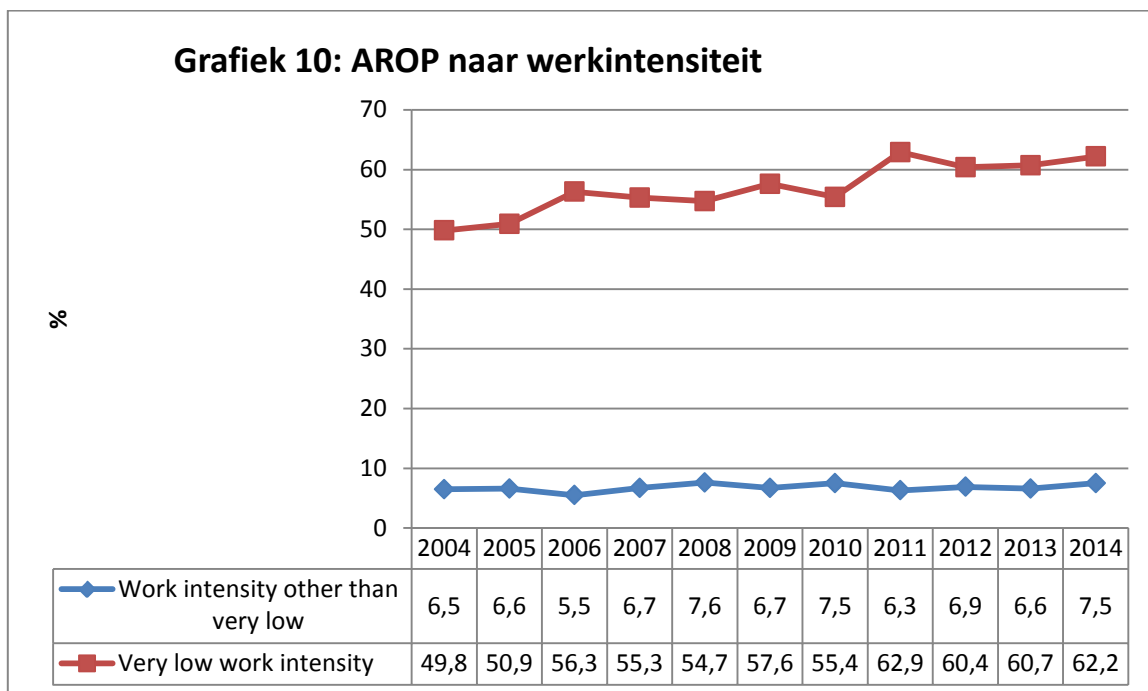
De indicator inzake de werkintensiteit geeft de concentratie weer van (gebrek aan) toegang tot de arbeidsmarkt op huishoudniveau. De uitsplitsing van het percentage personen dat leeft in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit naar opleidingsniveau toont opnieuw een sterke toename onder personen met een laag opleidingsniveau. Tussen 2008 en 2014 nam het percentage met een zeer lage werkintensiteit onder laag opgeleiden met meer dan 10 procentpunten toe (Grafiek 9).

Source : EU-SILC, EUROSTAT

Het armoederisico wordt bepaald door het primaire inkomen, doorgaans uit arbeid, maar ook door de hoogte van de uitkeringen voor degenen die geen toegang hebben tot de arbeidsmarkt. Een benadering van de toereikendheid van de sociale uitkeringen kan worden bekomen via het armoederisico van personen in een situatie van een zeer lage werkintensiteit

Van personen in een huishouden met een zeer lage werkintensiteit kan immers worden aangenomen dat zij doorgaans hun voornaamste inkomen betrekken uit de sociale bescherming. Grafiek 10 toont de evolutie van het armoederisico naar mate van werkintensiteit. De voornaamste vaststelling is hier dat het armoederisico voornamelijk is toegenomen onder personen met een zeer lage werkintensiteit. Het armoederisico nam voor deze groep toe van 50% tot 62% tussen 2004 en 2014. Voor personen in huishoudens met een werkintensiteit hoger dan 20% bleef het armoederisico quasi constant. Deze vaststelling vormt een sterke aanwijzing van een toegenomen ontoereikendheid van sociale uitkeringen gedurende de voorbije 10 jaar⁶. Deze conclusie wordt trouwens ondersteunt door onderzoek gebaseerd op andere methoden⁷, wat het vertrouwen in de robuustheid van deze bevindingen ondersteunt.

Source : EU-SILC, EUROSTAT

⁶ Zie Annex 2, table A2.1 : <http://www.socialsecurity.fgov.be/docs/nl/nieuws-publicaties/20150505-rapport.pdf>

⁷ Bij voorbeeld, Cantillon, B., Van Mechelen, N., Frans, D., Schuerman, N., (2014), Het glazen plafond van de actieve welvaartstaat: twee decennia ongelijkheid, armoede en beleid in België, CSB Berichten, Oktober 2014, Antwerpen

4 | Samenvatting en conclusie

Het opzet van deze nota is de actualisatie van de belangrijkste trends die werden geobserveerd in de analyse van de sociale situatie van april 2015, op basis van de nieuwe EU-SILC cijfers die beschikbaar kwamen. Uit deze nota blijkt dat de nieuwe cijfers de belangrijkste trends verder doorzetten.

De analyse van de Europese Sociale Indicatoren voor de totale bevolking wijst op een grote mate van stabiliteit in de sociale situatie, zowel tijdens het dieptepunt van de crisisperiode als in de meer recente jaren. Deze stabiliteit valt des te meer op indien ze gesitueerd wordt in een Europese context. De werkzaamheidsgraad bleef op ongeveer hetzelfde, zij het in EU-context relatief laag, niveau. Het mediaan equivalent inkomen van de bevolking steeg in reële termen sinds 2005 gemiddeld met slechts 1% per jaar, terwijl ook de globale maten voor de inkomensongelijkheid stabiel bleven of recent zelfs licht afnamen (GINI). Ook het risico op armoede of sociale uitsluiting bleef stabiel, wat tevens inhoudt dat, met nog vier à vijf jaar te gaan, er nog geen trend in de richting van het behalen van Europa 2020 doelstelling werd ingezet. Zowel de inkomensarmoede als de ernstige materiële deprivatie kenden op populatieniveau geen grote veranderingen.

Deze algemene stabiliteit op populatieniveau is echter het resultaat van tegenovergestelde ontwikkelingen onder de oppervlakte. Bij een analyse van de evolutie van de belangrijkste indicatoren naar specifieke bevolkingsgroepen kan er een belangrijke daling worden vastgesteld van het armoederisico onder ouderen, terwijl de armoede sterk is toegenomen onder personen met een lage opleiding op actieve leeftijd.

De sterke daling van het armoederisico onder ouderen (van 23% in 2006 naar 16% in 2014) is opvallend daar de laatste cijfers aangeven dat het armoederisico onder ouderen zich quasi op hetzelfde niveau situeert als het armoederisico voor de totale populatie (15% in 2014), terwijl dit historisch er steeds ver boven lag. Het is wellicht niet overdreven om deze evolutie als een, stille, omwenteling te beschouwen, die zich trouwens in andere Europese landen al eerder voltrokken heeft.

Onder de populatie op actieve leeftijd kunnen er divergente ontwikkelingen worden vastgesteld. De toename van het armoederisico is hier uitsluitend gesitueerd bij de reeds zwakke bevolkingscategorieën. De nieuwe EU-SILC 2014 cijfers tonen een verdere toename van het armoederisico van personen met een laag opleidingsniveau. De toename van het armoederisico situeert zich ook uitsluitend onder personen die een woning huren, terwijl het onder eigenaars van de woning licht afneemt.

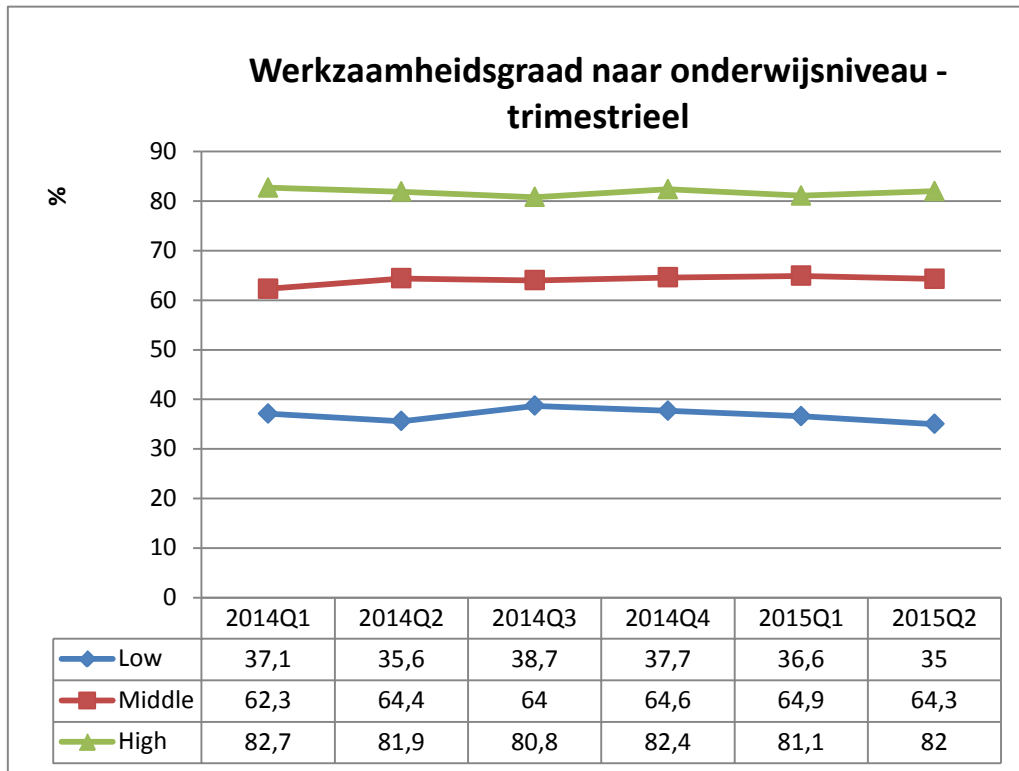
De gegevens wijzen zowel de ongelijke toegang tot de arbeidsmarkt als ontoereikende sociale uitkeringen aan als oorzakelijke factoren. Terwijl de werkzaamheidsgraad voor de totale bevolking stabiel bleef, is deze voor personen met een laag opleidingsniveau licht gedaald. Deze daling zet zich trouwens door in 2015 en heeft zich zowel in Vlaanderen als in Wallonië gemanifesteerd. Daarnaast kan vastgesteld worden dat het armoederisico uitsluitend is toegenomen onder huishoudens met een zeer lage werkintensiteit. Aangezien van deze huishoudens kan verondersteld worden dat zijn

vooral aangewezen zijn op sociale uitkeringen, wijst dit op een toenemende ontoereikendheid van deze uitkeringen.

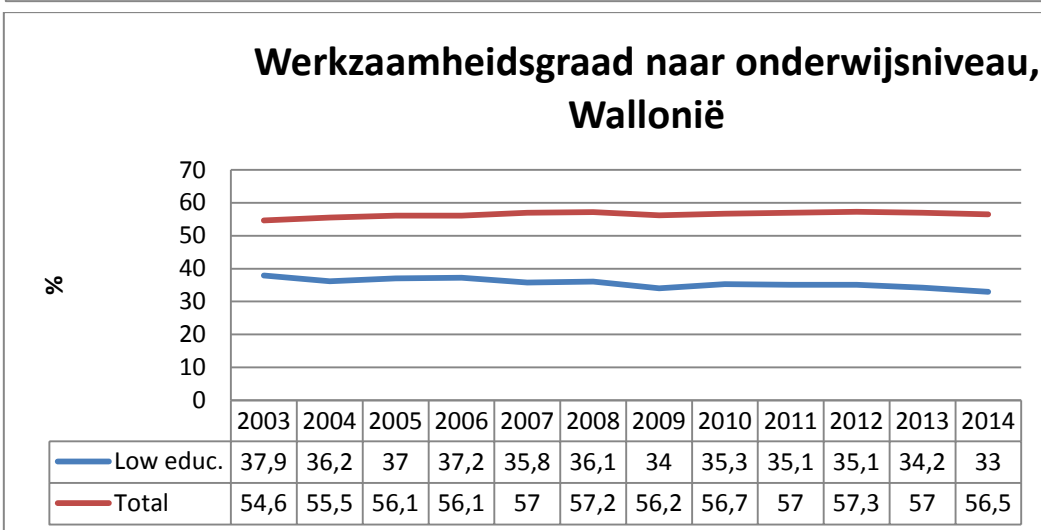
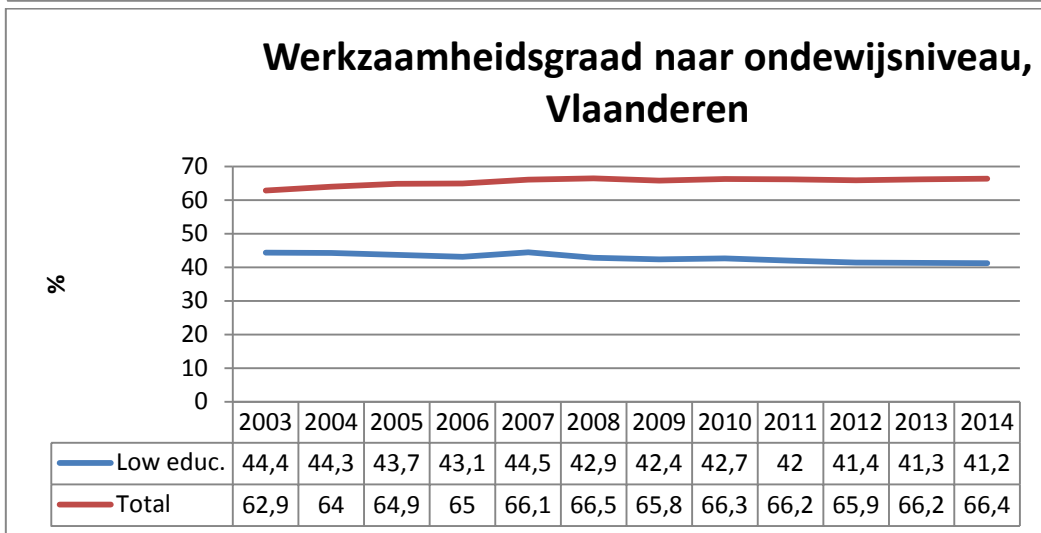
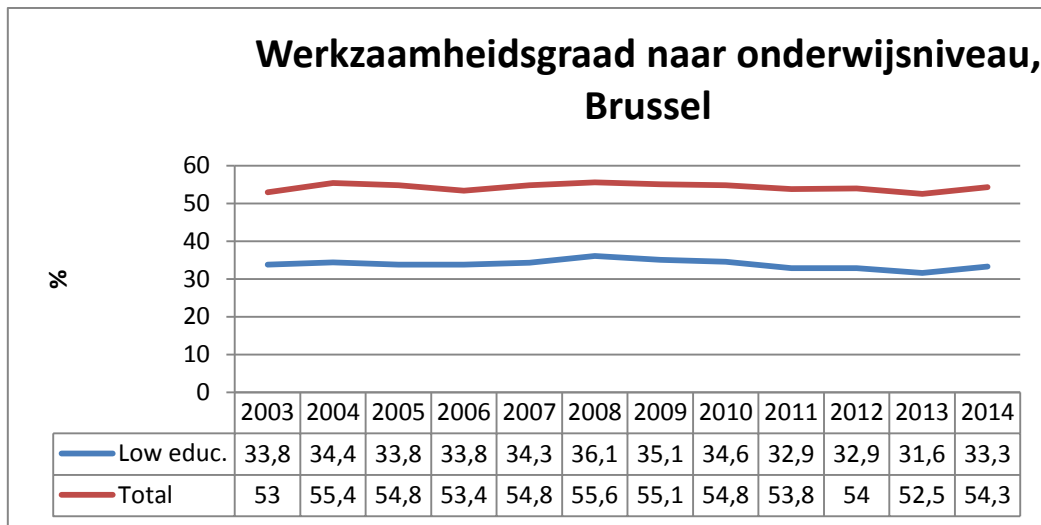
De indicatoren voor de bevolking als geheel verbergen dus dat er zich tijdens voorbije decennium zowel belangrijke positieve als belangrijke negatieve trends hebben voorgedaan. Deze nota heeft niet de bedoeling deze evoluties en de oorzaken in detail te analyseren. Het beeld dat uit deze analyses naar voor komt kan evenwel als robuust worden beschouwd, te meer omdat het ook door andere analyses, via andere methoden, wordt bevestigd. Het lijkt bijgevolg duidelijk dat de verslechterende leefomstandigheden en de trend van toenemende sociale uitsluiting van sociaal zwakke groepen een specifieke beleidsaandacht verantwoorden.

ANNEX A

Source : Labour Force Survey, EUROSTAT et Statistics Belgium

ANNEX B

Source : Labour Force Survey, EUROSTAT et Statistics Belgium

Federale Overheidsdienst
Sociale Zekerheid

© 2015

FOD Sociale Zekerheid / DG Beleidsondersteuning

Administratief Centrum Kruidtuin

Finance Tower

Kruidtuinlaan 50

1000 Brussel

www.socialsecurity.fgov.be

dg-strat@minsoc.fed.be

Verantwoordelijke uitgever: Tom Auwers

D/2015/10.770/45